

ego⁴²

Ongodsdienstig

Er bestaat nogal wat misverstand over de ongodsdienstigheid van het humanisme. We willen er daarom hier, in het kort, iets over zeggen, we komen er later nog wel uitvoeriger op terug.

Onder Godsdienst moet, meen ik, worden verstaan de verering van God, waarbij God wordt opgevat als een bovenwereldlijke werkelijkheid en macht, die tot de wereld en de mens in een verhouding staat. In het Christendom wordt God gezien als een wezen waaraan Persoonlijkheid toekomt, in sommige vormen van wijsbegeerte wordt God gezien als een onpersoonlijk beginsel.

Nu wordt b.v. in de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond in het geheel niet gesproken over God, er staat slechts één zinsnede in die de verhouding van de humanisten tot de godsdienst aangeeft nl.: 'De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring.'

Men vergist zich dus als men meent dat de humanisten allerlei uitspraken over God plegen en dat daarin de loochening van Gods bestaan een centrale plaats zou innemen.

De humanist meent dat over Gods bestaan — geen uitspraak mogelijk is. Mensen kennen de werkelijkheid waarin zij bestaan niet zodanig dat zulk een uitspraak verantwoord zou zijn.

Anders wordt het als men stelt dat deze Werkelijkheid zich zelve aan ons heeft geopenbaard. De humanist kan dan niet anders zeggen, en dat doet de beginselverklaring dan, dat hij daarvan geen ervaring heeft.

Ik meen dat met het bovenstaande de houding van de humanist tot de Godsdienst kort maar duidelijk is weergegeven. De gedachte dat de humanisten zich tegen God of de godsdienst zouden keren berust op een misverstand. Het humanisme is een positieve levensinstelling die zich richt op de mens en de menselijke mogelijkheden en niet wil vervallen in de ontkenning van zaken waarover vanuit de menselijke situatie geen oordeel mogelijk is.

Toch is het natuurlijk volkomen geoorloofd dat humanisten zich ongodsdienstig noemen en ook als zodanig worden beschouwd. Want al waagt de humanist zich niet aan een uitspraak over Gods bestaan, hij gelooft niet in God, juist omdat ervaringen die zouden kunnen heenwijzen naar zulk bestaan hem ontbreken.

Wel kent de humanist, evenals anderen, de getuigenissen van hen die oprecht geloven en hij is bereid die volkomen serieus te nemen. De humanistische verdraagzaamheid houdt niet alleen in dat men anderen de vrijheid gunt te geloven en zich daarover uit te spreken maar ook dat men met werkelijke belangstelling van deze uitspraken kennis neemt en ze in het eigen leven een plaats geeft (wat niet betekent ze overnemen).

De humanist weet ook dat er onder die getuigenissen, met name in het verleden, de uitspraken zijn van grote persoonlijkheden die van een eigen, directe Godservaring meenden te mogen gewagen.

En, zullen godsdienstige lezers vragen, is dat dan niet overtuigend? Neen, dat is het niet. Afgezien van het feit dat er, van niet minder belangrijke persoonlijkheden, ook andere getuigenissen zijn, kan men ten deze nu eenmaal niet anders varen dan op eigen kompas.

Tegenover God, tegenover het Absolute, staat iedere mens persoonlijk en eenzaam. Ik kan mijn eigen ervaringen wenden en keren, ik kan er steeds weer opnieuw mee bezig zijn, ik zal er de ervaringen van anderen bij betrekken (dat behoort ik stellig te doen) maar alles wikkende en wegende kan ik niet anders dan handelen en spreken op grond van wat ik zelf heb ervaren. Als ik anders handelde zou dat van gebrek aan eerbied voor God en voor mezelf getuigen. Zo ligt het voor de christen, zo ligt het ook voor de humanist.

Betekent dat alles nu dat de humanist gespeend is van iedere religieuze ervaring? O, neen, dat niet! Maar daarover in het volgende nummer van Ego.

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 42 — oktober 1965
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdredacteur

Adres redactie en administratie:

*Bureau Hoofdredacteur,
Coornhertthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878*

Vaste medewerkers:

Jan Brouwer
N. Haasbroek
W. Jesse
Henk J. Meier
B. Vuysje
T. Weerheym
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdredacteur Humanistische
Geestelijke Verzorging te
Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat

*Duizenden Ambonnezen wonen nog
in kampen in ons land. Vaak willen
zij niet anders. Toch ontworstelt de
jonge generatie zich langzamerhand
aan dit leven achter hekken. Leo-
nard Freed zag dit echtpaar, toen het
een dagje bij de familie was. Het
voelt zich daar niet meer thuis. Zij
zijn eenlingen geworden in hun
eigen omgeving.*

Het 'dopingincident'

We weten het! Evert Dolman, onze nationale amateurkampioen op de weg, heeft tijdens de wereldkampioenschappen te San Sebastián niets opmerkelijks gepresteerd. Hij finishte als 31ste op het door de almaar neergutsende regen verdrongen parcours van Lasarte.

Nu zou het onrechtvaardig zijn Dolman dit pardoos naar het hoofd te slingeren, als zou hij zich niet al te veel hebben ingespannen. Maar ik geloof dat ve-

len met mij op die zaterdagmiddag in september tevergeefs het scherm hebben afgespeurd om onze nationale kampioen eens geducht 'in de slag' te zien. En laten we wel zijn, daar was na die enorme rel met het zogenaamde 'dopingincident' ook alle reden voor.

Het 'schandaal van Zandvoort', zoals een krant het noemde, heeft de KNWU echter wel in het brandpunt van de belangstelling gezet. Het was voor de bond een roerig maandje. Dagelijks stonden de kranten vol over het conflict Dolman-KNWU. Ten slotte werd Dolman door de sportcommissie van de bond vrijgesproken. Renner Kloosterman, die had toegegeven stimulerende middelen te hebben gebruikt, werd door de sportcommissie voor twee maanden geschorst.

Gloeïende steenkool

Een beslissing die te begrijpen is. De sportcommissie, die deze affaire als een gloeiende steenkool door het hoofdbestuur in de schoot kreeg geworpen, wilde zich niet branden. Zij werd deze uitspraak gewoon opgedrongen. De commentaar van de commissie was: 'We moeten nu eenmaal met de publieke opinie rekening houden. Evert Dolman staat op dit moment erg in de belangstelling. Kloosterman niet. Bovendien was Dolman geselecteerd voor de Nederlandse wegploeg die in San Sebastián zou rijden.'

De houding van het hoofdbestuur steekt daarbij eigenlijk maar schril af. Toen het bestuur de uitslag hoorde van het medisch onderzoek dat na de wed-

strijd nog te Zandvoort gebeurde, trad het zeer resoluut op. De beide renners werden dadelijk gestraft. Twee maanden zouden zij niet aan wedstrijden mogen deelnemen. Evert Dolmans illusies voor de wereldkampioenschappen werden in één slag vernietigd.

Daarna is de zaak pas echt gaan rollen. Evert Dolman, zich bewust van zijn onschuld, nam het niet en ging in beroep. Het hoofdbestuur van de KNWU werkte onder hoogspanning en op het moment dat een ieder een duidelijk uitspraak verwachtte, kwam het met de volgende zeer laconieke mededeling: 'Schorsing van Dolman en Kloosterman opgeheven. Wij waren eigenlijk niet bevoegd om tot straffen over te gaan.' De sportcommissie moest het dus maar verder uitzoeken.

Vreemde houding

Deze houding is op zijn zachtst gezegd bijzonder vreemd geweest. Waarom ging men zelf zo snel over tot straffen? Speelde het geval-Schepers, de Nederlandse renner die in Oostenrijk uit de ronde werd genomen, de heren nog door het hoofd? Het is best mogelijk dat men er ditmaal niet te laat bij wilde zijn. Echter, wat daarna is gebeurd, hebben velen met een glimlach aangezien. Het was je reinste amateurwerk, van een bond die qua ledental tot een van de allergrootste van Nederland behoort.

Het gebruik van doping is met deze uitspraak evenwel niet bewezen. De dodelukke Evert Dolman verklaarde direct na de uitslag: 'Kijk-es, er is geen bewijs dat ik stimulerende middelen heb gebruikt. Het tegendeel is echter ook niet verklaard. Daarom wil ik mij door een derde partij nog eens grondig laten onderzoeken. Ik eis een volledige revalidatie.' We horen er nog wel meer van!!

Nu ik toch tussen de wielen zit, wil ik het nog even hebben over datzelfde wereldkampioenschap op de weg voor amateurs. Het is jammer dat geen Nederlander het ereschavot heeft gehaald. Wanneer ik het goed heb begrepen, is dit te wijten aan een gemis aan saamhorigheid. De renners hebben vooral in de laatste fase van de wedstrijd te veel aan eigen kansen gedacht.

Kansen verkleind

De woorden die Beugels — enkele kilometers voor het einde nog een serieuze kandidaat voor de titel — na aankomst sprak, logen er bepaald niet om: 'Het zijn schoften.' Nu kan ik vanuit mijn huiskamer niet nagaan of het gerechtvaardigd is wat Beugels heeft gezegd, maar toch ben ik er zeker van, dat enkele ploeggenoten zijn kansen dermate verkleind hebben, dat hij vlak voor de finish door het peloton werd opgeslokt.

Voor de verklaring van de uiteindelijke winnaar, de Fransman Jacques Botherel, wijst sterk in die richting. De

19-jarige oesterkweker uit La Trinité-sur-Mer zei na afloop tegen een Franse verslaggever: 'Wij waren op 1500 meter van de finish. Plotseling ging er een Nederlander vandoor.' (Dat was Wim Schepers.) 'De kracht waarmee hij van het peloton wegliep, was enorm. Ik dacht bij mij zelf, dit wordt de toekomstige wereldkampioen. Ik begreep er niets van; een landgenoot van hem reed nog enige honderden meters voor ons uit. Zijn sprong echter maakte van ons duivels. Ik perste mijn lippen op elkaar en bleef achter hem. De vluchters hadden we toen snel te pakken.'

Dit klinkt erg aannemelijk. Waarom zou Botherel niet de waarheid vertellen? Voor wegcoach Middellink betekent dit een nieuw probleem. Hij had het nog zo gezegd: 'We rijden ieder voor onze eigen kans, maar is er één weg en gaan we richting finish, dan zorgen de anderen ervoor, dat het peloton niet meer kan bijkomen.'

Dit geval bewijst dat onze wielersamateurs nog veel moeten leren.

WIM JESSE

De finish in Zandvoort. Dolman eerste, rechts van hem Schepers die derde werd.

Brigitta Andersson, 'stilte'

Napraten over die sombere Zweden

Sinds Ingmar Bergmans naam bekender is dan die van Ingrid heeft Zweden de naam een land van uitsluitend zwaarwichtige films te zijn. Ten onrechte, maar begrijpelijk: zelfs Bergmans komedies zijn meestal nogal zwaartillend en intellectueel.

Ditmaal geen intellectuele 'hoogvlieger' uit Zweden, maar een vrolijke grabbelton die voor elck wat wils een uiterst plezierig amusement garandeert en bovendien enkele juweeltjes van cabaret laat zien.

Doek open dus voor:
SVENSKA BILDER

Scène I

Titelintroductie. Silhouetachtige figuren dragen spandoeken en borden voorbij, waarop de namen van de medespelers (tientallen) staan. Stijl 1920 — Jugendstil in ouderwetse formatie. Plotseeling duikt een fotografische Leninachtige figuur op. De foto beweegt. De silhouetten vormen een massabijeenkomst. De pseudo-Lenin (with Trotski-overtones) dondert over de zwartwitmassa: 'Ge-loof mij! De stormklokken van de revolutie hebben geluid en de rode vlaggen zijn gehesen tegen onrecht en onderdrukking. Tientallen jaren hebben wij gestreden en gezwogen...' De silhouetten maken plaats voor een fotografisch grasveld met één (stevig ingepakte lachende) toehoorder. 'Nu is het tijd om te gaan zitten en uit te rusten... en naar de TV te kijken. KARL MARX!'

— waar zijn mijn pantoffels?' De toehoorder applaudisseert.

Scène 2

'Nu begint de film!' Arbeidsbemiddeling. Bordje op de deur: 'Niet kloppen maar op de bel drukken'. Na een druk op de bel verschijnt een nieuw bordje: 'Kloppen'. Een jonge besnorde man treedt het arbeidsbureautje binnen. 'Hebt u het bodenexamen gedaan?' 't Fiets-examen... jammer, jongeman. Zonder diploma's zijn we niets. Doe examen en ik zal zien...'

Scène 3

Verheugde geslaagde cursisten in bezit van hun diploma's: van het Worstenverkoopersinstituut, van de duikers, Lang Leve De Doodbidders!, Steun De Zweedse Music! En daarbij zingt een meisje. Onze besnorde jongeman wordt op slag verliefd. Hij snelt naar beneden, achter haar aan. Maar op straat raakt een ander meisje verliefd op hem. Ze verliest hem uit het oog en gaat een supermarkt binnen: 'Maar laten wij terugkeren tot de mens,' zegt de commentator, 'Zij heeft honger maar bezit geen cent.' We zien de heerlijkheden voor haar uitgesteld: Kikkerbilletjes in boter, Slakken op zout, Deense aardwormen, Ratelslang in soja, enz. Het meisje bedient zich zelf en eet alles op — levert bij de kassa alleen een lege fles in en krijgt daar nog geld voor terug.

Inmiddels heeft onze snorremans zijn blonde zangeresje ook uit het oog verloren en gaat in de leer bij de firma 'Dameshulp' van een beroepschameur 'op bestelling te ontbieden'. Na één maal te hebben geassisteerd bij een Ramon-Alvarez-verleidingsscène (inclusief meegebracht kamerscherm en opblaasbare divan), verlaat de besnorde jongeman de dienst. Hij zwerft weer door de stad.

Scène 4

Voetgangerstunel. Schoon en wit betegeld. Een blond gamin-achtig meisje (we herkennen haar als het zangeresje) tokkelt (met pet, trui en regenjas aan) op een banjo en zingt de ballade van Waldemar. Passanten gooien muntstukjes in haar mansbakje. Haar lied wordt afgewisseld door bijna kinderlijk eenvoudig getekende beelden: de lotgevallen van Waldemar. Op de muzikale achtergrond neemt een orkest haar amateurgetokkel over. Op een paar pas afstand staat een besnorde heer (35 jaar, pet, sjal, regenjas te luisteren. (Wij herkennen de verliefde jongeman).

'... Overgeven? Overgeven? Er was maar één antwoord: BOP! Ze probeerden hem te dwingen met traangas en brandslagen, maar neen!' zingt het meisje, 'Toen lieten ze zijn vrouw en kinderen komen. Waldemar keek van achter een steen, met natte ogen, glimlachte tegen zijn geliefden en sprak toen: BOP. Toen kwam het leger in

woeste galop. Waldemar had slechts één wapen: zijn fiere BOP. Vooruit, ga verder, Waldemar! Hij was een goeie kerel en op zijn begrafenis vloeiden veel tranen. Niemand sprak een woord en toen weerklonk, maar nu voor de laatste maal, Waldemars BOP!

Het meisje ziet de man, pakt snel haar spullen bij elkaar en zet het op een lopen. De man rent achter haar aan.

Scène 5

Voor de deur van een café staat een haveloos geklede man. Hij spreekt een heer aan: 'Kunt u 34 gulden missen voor Sole à la Walewska en een fles wijn?' '... voor een arme oude man...?' De heer schudt het hoofd: 'Nee, dat gaat niet.' 'Dan twee kwartjes voor een kop koffie?' Hij krijgt een hele gulden: 'Dank u! 'n Hele gulden? Moge de schande overal over u komen!' Hij snelt de kroeg in en de eerste bezoeker zegt al tegen hem: 'Ha die Victor, van mij krijg je niets!' Maar Victor voelt zich gelukkig: 'Mijn vrienden,' zingt hij, 'Ik ben rijk! Ik heb een gulden!' 'Zie,' antwoorden zijn vrienden, 'Victor heeft een gulden!' en zo ontspint zich in deze vrij haveloze kroeg een zangscène tussen Victors vrienden en de knappe dienstster, die Victor wil weerhouden om voor die gulden bier te kopen. Ze zullen immers gaan trouwen... Het bier wint: 'De liefde is overwonnen,' zingen zijn vrienden, 'het leven is zo wreed...'

Vijf uit de vele scènes uit *Svenska Bilder* (Zo doen de Zweden het ook nog 's een keer) van Tage Danielsson en

Hans (snorremans) Alfredson met in de hoofdrollen naast Alfredson de blonde Brigitta Andersson en de brunette Monica Zetterlund.

Een onsamenhangend geheel naar het uit deze vijf (van de beste) scènes blijkt; vergelijkbaar met de niveau-slapstick van *Hellzapoppin* en *Braquinol*. Geen film-film, dat wil zeggen: geen l'art pour l'art, geen poging om de waarde en de betekenis van de film aan het gebruik van het medium zelf te ontnemen. Filmisch valt er heel wat op aan te merken — en ook dramaturgisch zit de film niet erg hecht in elkaar. Maar wie geeft daar om als er naar gekeken wordt op de manier waarop men een revue, een musical bekijkt. Sommige grappen zijn bepaald platvloers, andere vliegen te hoog, maar het niveau blijft (zonder oppervlakkig te worden) voor iedereen aanvaardbaar. En om de paar uitschieters is het een heerlijke film.

Om de constante achtervolging van het blonde meisje door snorremans: Het meisje leunt dromerig uit een straatraam en zingt het lied van de stilte ('Even naar de stilte te kunnen luisteren is zo bijzonder...') terwijl het voorbij razende verkeer bij de inzet van haar overpeinzing verstart (wel zien we nog een paar auto's in de reflectie in het raam naast haar doorrijden, maar dat schrijven we op rekening van de charme van de imperfectie van deze film). Aan het eind van haar lied komt Snorremans met een ladder aan. Hij zet hem tegen

de gevel en klimt omhoog: 'Word je de mijne...?' Ze schudt haar hoofd. 'Klim dan naar beneden. Dan kan ik je een tijdje achterna zitten.' En dat doen ze... Heerlijk onlogisch.

Anders Naslund in de kroegscène, 'dreigroschen Oper anno 1965'.

Om de herinneringen die het blonde meisje ophaalt aan haar 'allerliefste' geboortedorpje, waar ze alle kwaad slechts zag in de onschuldige vermomming van het dagelijkse leven: de glimlachende vaderlijke burgemeester (die de Derde Graad toepast op verkeers-overtreders), de solide onderwijzer (die in de manufacturenzaak een huis van lichte zeden bezoekt), de plaatselijke journalist (die zijn vrouw — onzichtbaar — vermoord) en de nijvere boer (die zijn gezin voor de ploeg heeft gespannen). Tot slot zelfs de kruidenier, die handelaar in verdovende middelen blijkt te zijn. Een parodie die rechtstreeks ontleend schijnt te zijn aan Tom Lehrers song 'In my home town'.

Meer? Er is veel meer. Ook zwakke stukken, zoals de bruiloft op het eind. Maar genoeg over 'Svenska Bilder' — het is een film die je moet zien en waarover je later met anderen die hem ook gezien hebben, goed kunt napraten en na-lachen. Maar na-vertellen? Nee, dat niet.

HENK J. MEIER

Hans Alfredson (snorremans) en Brigitta Andersson, 'elkaar achterna zitten'

Een jaar humanistische geestelijke verzorging

Op 1 september 1964 werd de humanistische geestelijke verzorging in de Nederlandse strijdkrachten ingevoerd, deze bestaat dus nu een jaar. Wij willen in EGO graag enige aandacht aan dit feit besteden en kunnen wellicht het best eerst enige cijfers noemen.

Het aantal deelnemende militairen aan de humanistische geestelijke verzorging bedroeg per 1 september 1965 juist 2103. Op het ogenblik dat dit wordt geschreven (14-9-65) is dit aantal alweer opgelopen tot 2217.

In verband met allerlei geruchten die hardnekkig de ronde doen, wil ik nog eens met nadruk verklaren dat deze aantallen werkelijk deelnemende militairen betreft, dat wil dus zeggen militairen die de verklaring hebben ingeleverd dat ze aan deze verzorging wensen deel te nemen. Bezoekers aan het Coornherthuis zijn uiteraard niet meegeteld, behalve als ze ook de verklaring voor deelname aan de humanistische geestelijke verzorging hebben ingeleverd. Militairen die op genoemde data reeds met groot of klein verlof de militaire dienst hadden verlaten, zijn eveneens niet meegerekend. De aantallen betreffen dus werkelijk deelnemende militairen.

Ik mag eraan herinneren dat de humanistische geestelijke verzorging door de minister is ingevoerd met een proefperiode van drie jaar. In deze periode zou dan moeten worden aangetoond dat er aan deze vorm van geestelijke verzorging in de strijdkrachten een werkelijke behoefte bestaat.

Deze behoefte was reeds van tevoren door het Humanistisch Verbond aange- toond door de steekproef die in 1961, op instigatie van de toenmalige minister, werd uitgevoerd. Daarbij meldden zich toen 2215 op dat moment in dienst zijnde militairen voor de humanistische geestelijke verzorging. Merkwaardig is dat nu, na een jaar praktijk, dat aantal (2217) precies weer uit de bus is gekomen. Dat aantal geeft beslist niet de totale behoefte aan deze verzorging aan, ik kom daar nog in dit artikel op terug, maar het maakt wel heel duidelijk dat een werkelijke behoefte aan humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten aanwezig is. Het lijkt me dat de vraag of er een behoefte bestaat na dit eerste jaar ruimschoots en duidelijk is beantwoord.

Moelijke zaak

Een andere vraag is of uit deze cijfers reeds zou kunnen worden opgemaakt hoe groot de totale en werkelijke behoefte aan humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten is.

Dat is een moeilijke zaak, omdat er een aantal belemmerende factoren zijn. In de eerste plaats blijkt nog steeds een groot aantal in dienst komende militairen niet op de hoogte te zijn van het

feit dat er ook een humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten aanwezig is. Daarnaast zijn er vele buitenkerkelijke, ongodsdienstige militairen die te weinig op de hoogte zijn van het begrip humanisme om deze verzorging te herkennen als een niet-godsdienstige, niet-kerkelijke verzorging. Ten slotte is er dan de hindernis van de in te leveren verklaring, die verschillende militairen ten slotte van deelname aan de humanistische verzorging doet afzien. Het is dus wel heel moeilijk om vast te stellen hoe groot de deelname zou zijn als deze belemmeringen er niet waren.

Toch wil ik er graag iets van zeggen. In de eerste plaats is er geen reden om te veronderstellen dat de groei van het aantal deelnemers die het eerste jaar gestadig heeft plaatsgevonden, en de laatste maanden in een versneld tempo, plotseling zal ophouden. Er mag voorlopig rustig worden gerekend op een groeiende deelname. Maar waar ligt de grens?

In de burgermaatschappij bedraagt het aantal niet-kerkelijk gebonden mensen bijna 20 pct. Ik neem aan dat dat bij de dienstplichtige militairen eveneens het geval zal zijn. (waarschijnlijk ligt het wat hoger, omdat de cijfers van de buitenkerkelijkheid bij jonge mensen hoger zijn). Dan moet men er dus op rekenen dat er constant ongeveer 10.000 à 15.000 buitenkerkelijke dienstplichtigen in de strijdkrachten zijn.

Geen claim

Het is duidelijk dat de humanistische verzorging geen enkele claim behoort te hebben op deze militairen (evenmin trouwens als enige andere vorm van geestelijke verzorging), maar het is even duidelijk dat mogelijke deelnemers aan de humanistische geestelijke verzorging toch vooral uit deze groep zullen voortkomen. Ik neem nu aan dat bij het verdwijnen van bovengenoemde belemmeringen er rekening mee zal moeten worden gehouden dat zeker 50 pct. van deze buitenkerkelijke militairen uiteindelijk zullen kiezen voor de humanistische geestelijke verzorging. Dat betekent dat m.i. ten slotte (bij handhaving van het huidige aantal dienstplichtigen) tussen de vijf- en achtduizend militairen aan de humanistische verzorging zullen deel nemen.

Van de beroepsmilitairen is dat met veel minder zekerheid te zeggen. In de eerste plaats kan niet worden gesteld dat deze groep wat kerkelijke gebondenheid betreft parallel loopt met de burgermaatschappij. Misschien is dat wel zo, misschien ook niet, ik heb er geen cijfers over.

Bovendien nemen beroepsmilitairen als regel niet deel aan de gevoelens, zodat ze ook geen behoefte gevoelen om een verklaring in te leveren. Uit de weinige gegevens die ik heb, veronderstel ik dat het aantal beroepsmilitairen

dat zich tot de humanistische geestelijke verzorgers zal wenden, ongeveer 5 à 10 pct. zal bedragen van het aantal deelnemende dienstplichtigen. Ik neem aan dat bovengeschetste ontwikkeling zich in de komende vier jaar zal kunnen voltrekken, zodat het aantal deelnemers aan de humanistische geestelijke verzorging in 1969, vijf jaar na de instelling ervan, zich zal bewegen tussen de zes en negenduizend. Mag ik het stellen op 7500? Dat betekent dat het aantal raadslieden (hoofdraadsman, enz. meegerekend) dan bijna twintig zal moeten zijn.

Ik hoop dat de minister van Defensie bereid en in staat zal zijn om de uitbreiding van het aantal raadslieden parallel te doen lopen met de uitbreiding van het deelnemersaantal. Op het ogenblik is de situatie reeds bijzonder precair.

De 2200 deelnemers moeten worden verzorgd door 4 raadslieden.

Dat betekent ongeveer 550 militairen per raadsman. Dit houdt in dat een raadsman op dit ogenblik reeds meer dienstplichtigen in zijn verzorging heeft dan een dominee of een aalmoezenier. Indien men daarbij bedenkt dat de raadslieden hun werk niet doen in één, maar in enkele tientallen kazernes, zodat iedere raadsman ongeveer 15 uren van zijn wekelijkse werktijd met reizen doorbrengt, dan beseft men hoe moeilijk de situatie nu reeds is.

In de knel

Het gevolg is dat zeer belangrijke onderdelen van de geestelijke verzorging, met name de individuele verzorging en het bezoeken van hospitalen, enz., ernstig in de knel komen.

Het lijkt me uit het bovenstaande duidelijk dat de humanistische geestelijke verzorging in de Nederlandse strijdkrachten eerst een werkelijke kans krijgt als een reële uitbouw van haar werk wordt mogelijk gemaakt.

Ik heb de indruk dat de minister van Defensie en de volksvertegenwoordiging dat ook hebben bedoeld, toen zij tot de proefneming besloten. Ik neem dan ook aan dat men in Nederland de consequenties uit dit eerste jaar humanistische geestelijke verzorging zal willen trekken.

Ik ontmoet nogal eens de vraag: Hoe zijn de humanistische raadslieden in de strijdkrachten ontvangen?

Het is moeilijk op zo'n vraag een generaliserend antwoord te geven; de strijdkrachten zijn zo omvangrijk, er zijn zoveel mensen in zoveel verschillende functies werkzaam.

Toch valt er wel iets over te zeggen en dan in de allereerste plaats dat de hoogste militaire autoriteiten ons welwillend en loyaal hebben ontvangen. Men heeft ons, uiteraard binnen het raam van de betreffende instructies, ruimschoots gelegenheid gegeven ons werk te verrichten. Bovendien is men

ons persoonlijk op een prettige wijze tegemoetgetreden.

Ik haast me erbij te voegen dat dat ook als regel met de commandanten, van het 1ste Legerkorps tot en met de pelotons, het geval is geweest. Natuurlijk zijn er op enkele plaatsen 'haken en ogen' geweest, maar toch zo weinig dat het achteraf welhaast verbazingwekkend is dat zich zo weinig moeilijkheden hebben voorgedaan.

Vreemd element

Het is mij bekend dat niet alle officieren en onderofficieren de humanistische verzorging met welgevallen gadeslaan. Ik weet natuurlijk ook dat hier en daar weinig welwillend over de humanistische verzorging wordt gesproken. Maar mocht men anders verwachten? Het humanisme is ook voor vele officieren en onderofficieren nog zo'n onbekende zaak, dat de invoering ervan soms wordt gevoeld als het binnendringen van een vreemd element in de eigen, zo vertrouwde omgeving.

Ik wil voor deze situatie gaarne begrip opbrengen en waardeer het te meer dat men, een enkele uitzondering buiten beschouwing gelaten, in de functie van commandant van deze zaken niets heeft doen blijken. Ik kan niet anders zeggen dan dat men ons de mogelijkheid om te werken zeker niet heeft onthouden. En dat terwijl wij vaak om faciliteiten moesten vragen die het de commandanten niet altijd gemakkelijk maakten. Dat was nu eenmaal het gevolg van het kleine aantal mensen met wie we moesten

werken. De moeilijkheden die we ondervonden kwamen, als regel, zeker niet van de commandanten.

En hoe is de verhouding geworden tot de collega's, van katholieke, protestante en joodse zijde?

Om met de laatste te beginnen: met de legerrabbiën is de verstandhouding allerprettigst. En hetzelfde kan worden gezegd van het grootste deel van de aalmoezeniers en de dominees. Een ieder herinnert zich natuurlijk de wat agressieve toon van de hoofdlegerpredikant bij onze entree vorig jaar, maar die is toch niet kenmerkend geworden voor de verdere verhouding tussen dominees en raadslieden. In het algemeen is de omgang tussen de godsdienstige verzorgers en de raadslieden zoals die behoort te zijn, nl. collegiaal. De enkele uitzondering die ook hier bestaat, dient blijkbaar om de regel te bewijzen.

Natuurlijk weten we best, bij alle collegiale omgang, dat er levensbeschouwelijk grote verschillen tussen ons bestaan, maar dat is vanzelfsprekend. Zonder die verschillen zou trouwens de invoering van de humanistische verzorging geen enkele zin hebben gehad.

Het lijkt me in het algemeen voor de verhoudingen binnen het Nederlandse volk van grote betekenis dat geestelijke verzorgers van verschillende huize elkaar, ondanks de verschillen, op een menselijke en collegiale wijze weten te ontmoeten.

Natuurlijk ontmoeten de humanistische raadslieden moeilijkheden bij hun werk. Die zijn soms van meer theoretische

aard, daar waar misverstanden blijken te bestaan omtrent de inhoud van het humanisme of de humanistische geestelijke verzorging of omtrent de relaties die zouden bestaan tussen het humanisme en andere geestelijke en-of politieke stromingen. Omdat deze misverstanden toch nog regelmatig terugkomen, zullen we daar in een volgend nummer van EGO nog eens uitvoerig aandacht aan besteden. Deels zijn ze ook van praktische aard en vloeien dan vaak voort uit de omstandigheden zoals die boven zijn geschetst. Een werkelijke oplossing van die moeilijkheden zal eerst komen bij een verdere uitbouw van het werk en de uitbreiding van het aantal raadslieden.

Een moeilijkheid

Er is echter één moeilijkheid waarop ik hier, ten slotte, nadrukkelijk de aandacht wil vestigen en dat is de moeilijkheid van de door de deelnemende militairen af te leggen verklaring. Dat is voor ons nog steeds een onverteerbare zaak en dat zal het ook altijd blijven.

Het feit dat militairen die aan de humanistische verzorging willen deelnemen, een verklaring moeten inleveren, terwijl dat voor de andere vormen van verzorging niet nodig is, kunnen we niet anders zien dan als een discriminatie. Ook al zijn we wel bereid te aanvaarden dat het niet als zodanig is bedoeld.

De gedachte dat deze verklaring de enige manier is om de behoefte aan humanistische verzorging vast te stellen, lijkt ons bijzonder gezocht. Ik zou verschillende andere methoden kunnen aangeven waardoor het bezoek aan de raadslieden per onderdeel zou kunnen worden vastgesteld.

Over één kam

Het is duidelijk dat er slechts één goede oplossing is, nl. dat de minister de militairen de vrijheid geeft zelf hun geestelijk verzorger te kiezen, tenzij hun ouders nadrukkelijk anders bepalen. Dan worden alle militairen over één kam geschoren en blijft toch de vrijheid van de ouders hun minderjarige zoon naar een bepaald geestelijk verzorger te verwijzen.

Hoe het zij, in ieder geval kunnen de humanisten niet blijvend genoegen nemen met de situatie dat hun vorm van geestelijke verzorging in een uitzonderingspositie wordt geplaatst.

Daarover zal, met alle prettige verhoudingen, de strijd (buiten de strijdkrachten) voortgaan.

Het verdwijnen van de verklaring zou trouwens een aantal praktische moeilijkheden die de raadslieden ondervinden bij hun werk in de strijdkrachten opheffen.

Het Humanistisch Verbond zal op deze zaak moeten terugkomen tot ze uit de wereld is.

H. LIPS

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 - Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)
..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

Is spotten met de dood geoorloofd?

Dat is de vraag die gesteld kan worden na het kleine schandaal dat zich in het deftige Den Haag bij de opening van de tentoonstelling van fotograaf Tom Weerheym en mozaïekmaker Paul van Solingen heeft voorgedaan. We zullen meteen een scheiding moeten aanbrengen tussen de tentoonstelling en de opening ervan, de tentoonstelling zelf is dood-ernstig, de spotternij bleef tot de opening beperkt.

Affiches met lijkkots als versiering werden in rouw-enveloppen rondgestuurd, de hal van de tentoonstellingszaal was als rouwkamer ingericht, na de opening begaven Adèle Bloemendaal (die de opening had verricht), Tom

Uit Het Parool

POLITIE BELET RIT ARTIESTEN MET LIJKKOTS

(Van onze Haagse redactie)

DEN HAAG, maandag. — De Haagse politie heeft zaterdag op het Lange Voorhout een einde gemaakt aan de rondrit van de Amsterdamse cabaretière Adèle Bloemendaal, de fotograaf Tom Weerheym en de mozaïekkunstenaar Paul van Solingen in een antieke lijkkots. De rit, met als beginpunt kunstzaal Esther Surrey, had maar tweehonderd meter mogen duren. De cabaretière had in de kunstzaal een in het teken van de dood staande expositie geopend. Twee hoofdagenten reden met een surveillancewagen de kots klem. Ze raadden het drietal aan de tocht te staken. Dat gebeurde.

Weerheym en Paul van Solingen zich per lijkkots op weg om een tocht door Den Haag te maken. De politie wist de jongelieden al na tweehonderd meter te overreden de tocht te staken.

Er zijn op de uitnodigingen in rouw-envelop verschillende reacties binnengekomen, één uitgenodigde stuurde de kaart terug met het woord 'walgelijk' erop, een andere, een oudere dame, schreef een enthousiast maar verward gedicht.

Zakelijk oogmerk

Ik laat nu maar buiten beschouwing dat de initiatiefnemers ongetwijfeld ook een zakelijk oogmerk met hun openingsritueel hebben nagestreefd, nl. het aandacht trekken voor hun tentoonstelling door middel van publicatie. Dat behoort op zich zelf ernstige bedoelingen niet in

de weg te staan. Ik herinner me dat Simon Carmiggelt in één van zijn Kronkels eens een spottende opmerking over het humanisme heeft gemaakt. Ogenblikkelijk zijn er toen enige humanisten in de pen geklommen om te melden dat ze zich gechoqueerd gevoelden. Andere mensen zijn gechoqueerd als er een spottende opmerking over hun geloof wordt geplaatst. In het algemeen hebben spotvogels het niet gemakkelijk, er is haast altijd wel iemand die zich gekwetst voelt.

Toch heeft de spot een uiterst nuttige functie, het is nl. de geestesbeweging waardoor de dingen en emoties uit de sfeer van het absolute worden overgebracht naar de betrekkelijkheid van alledag. En dat geschiedt dan meestal met een glimlach.

Geen spot

Ik denk dat daar de oorzaak ligt van de misère. Willen we eigenlijk wel glimlachen om de dood? De meeste mensen houden de dood op een afstand. We weten wel dat hij komen moet, ook voor ons zelf en onze geliefden, maar we wensen daaraan niet herinnerd te worden. We vluchten voor de absoluutheid van de dood en wensen hem niet toe te laten in de betrekkelijkheid van het leven van alledag. We staan, ronduit, bijzonder onbeholpen tegenover de dood en in deze zwakke positie kunnen we geen spot verdragen.

Ik vrees dat de jonge kunstenaars Weerheym en Van Solingen daar zelf ook slachtoffer van geworden zijn, want natuurlijk is hun rondzeulen in een lijkkots een weinig genuanceerde, om het nog wat duidelijker te zeggen, een grolige, boerse manier van spotten. Vooral als daar dan ook nog enige commerciaaliteit bij komt.

Ik wil hen echter graag excuseren: zolang fijnzinnige spot met de dood tot de taboes behoort, moet men vrezen dat, op grond van onervarenheid, iedere

poging tot boerse, linkse resultaten zal leiden.

Maar toch zullen we ooit moeten leren spreken met een glimlach. Ook over de dood. Wanneer zal dat zijn? Ik weet het niet. Ik vrees dat voor die tijd de dood zich al lang op Weerheym en Van Solingen zal hebben gewroken.

Maar dan is er nog de tentoonstelling!

Dat is geen tentoonstelling van de dood, maar van leven en dood. En dat lijkt me een gelukkige greep, want de dood heeft voor ons eerst betekenis als levensverschijnsel. Om het, met Heidegger, geleerd te zeggen: 'Leben ist sein zum Tode.' Wat vrij vertaald: werkelijk leven geschiedt in het aangezicht van de dood en omgekeerd: sterven is eerst mogelijk door het leven.

In één beweging

Die greep hebben de twee jonge kunstenaars wel aardig gehaald, ze hebben leven en dood in één beweging op hun tentoonstelling geplaatst. In het midden, aan een lange wand, het door hen beiden vervaardigde: Crucifix. De achtergrond van het beeld wordt gevormd door foto's van een Frans kerkhof. De voorgrond is een groot houten kruis, waarvan de kleur met leistein is verdiept. Aan het kruis... een gekruisigd skelet, met cement en zwarte verfstof in de goede kleurstemming gebracht.

Men moet in dit beeld geen godsdienstige voorstellingen zoeken en zeker ook geen bespottend daarvan. De betekenis is duidelijk: de mens gekruisigd op het kruis van de dood. De mens, hoe ook, altijd ten slotte slachtoffer van de dood.

Dit beeld is wellicht het kernpunt van de tentoonstelling.

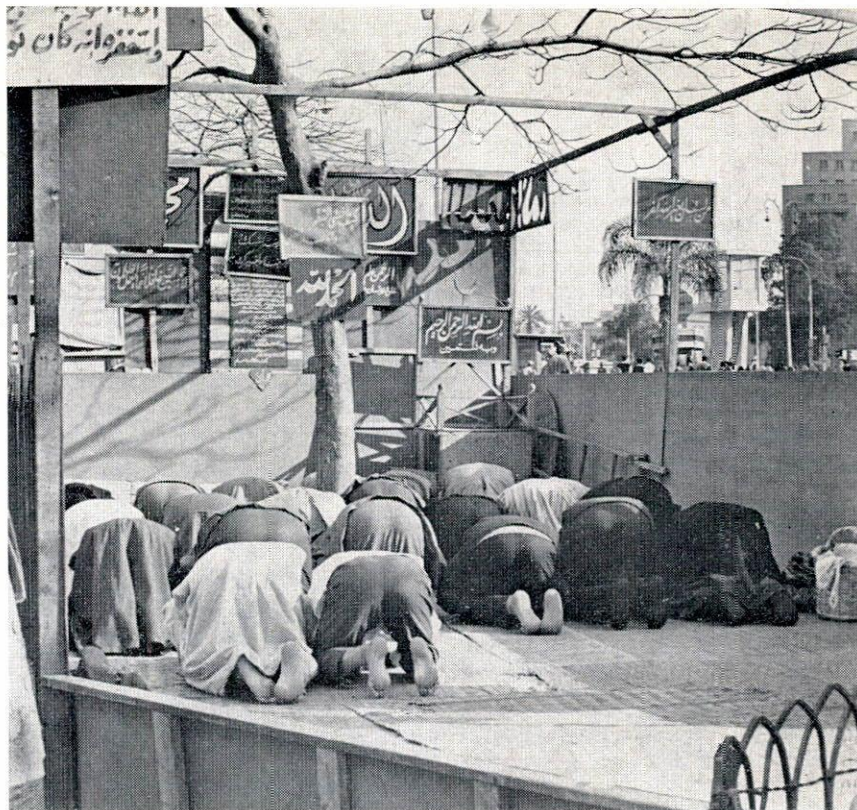
Het wordt geschraagd door een aantal donkere mozaïeken van Van Solingen: kerkhof, stervende koe, massa-graf, dodenherdenking. Het is duidelijk dat het doodsthema in het werk van Van Solingen (20 jaar, Voorbereidende Kunstacademie te Delft en Koninklijke Academie te Den Haag) een vooraanstaande plaats inneemt. Weerheym ondersteunt de doodsgedachte van de tentoonstelling door een paar bijzonder mooie foto's van mensen die door hun ouderdom reeds leven met de dood.

Abstracte mozaïeken

Maar Weerheym (24 jaar, self-made man) is niet de fotograaf van de dood maar van het leven. Wie regelmatig de achterpagina van ECO bekijkt, weet dat. Zo is het ook op de tentoonstelling: beelden van levende mensen in Antwerpen, in Hyde-park, in Griekenland, Israël, Egypte en Marokko.

Soms zijn het kinderen, soms volwassenen, nu eens kijken ze in de lens dan weer zijn ze getroffen in hun bezigheden. Maar altijd zijn het levende mensen en Weerheym weet ze altijd net even te relativeren. Een mooi voorbeeld is de foto van de biddende, knielende mensen in

Marokko, met hun achterwerken naar de lens, dood-ernstig maar tegelijkertijd dood-leuk.

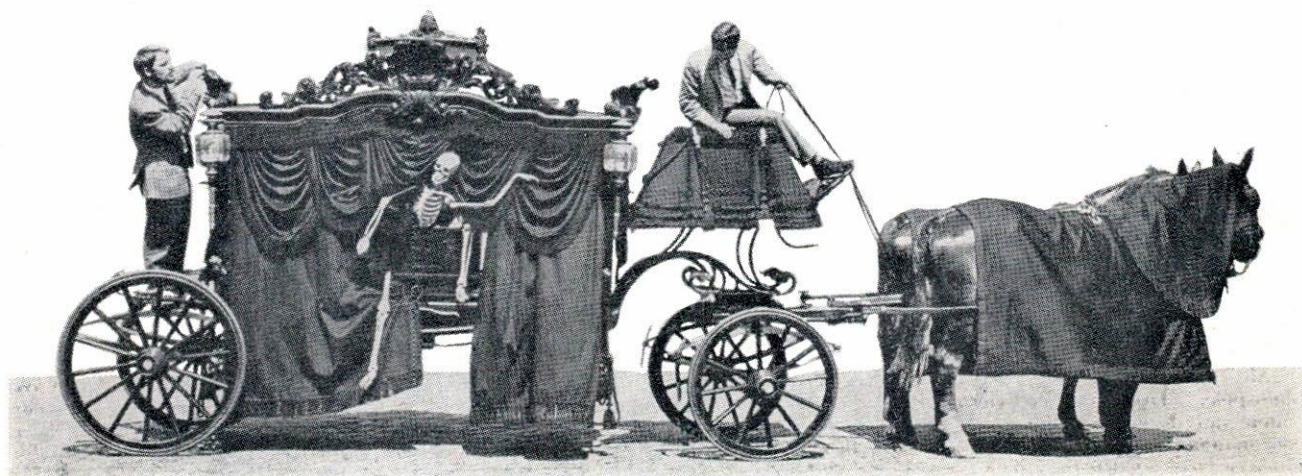
En deze kant van de tentoonstelling wordt dan weer gesteund door enkele abstracte mozaïeken van Van Solingen (Trilling, Impuls, Compositie in Groen), die een innerlijke ritmische levensdrift suggereren.

De lezer zal niet meer de gelegenheid hebben om de tentoonstelling te bezichtigen, zij werd de 3de september, zonder

ritueel, gesloten. Wij zullen, ter compensatie, zorgen dat van tijd tot tijd wat van dit werk in EGO te zien is.

Maar deze poging, begeleid door een tikkeltje schandaal, van twee jonge kunstenaars om in hun werk het werkelijke zijnsprobleem van mensen, het leven tot aan, tot in de dood, tot uitdrukking te brengen, leek ons van voldoende waarde om het de lezers ter overpeinzing voor te leggen.

H. L.

Boris Vian als jazzcriticus en chansonnier

Het heeft tot vijf jaar na zijn dood moeten duren, voor het werk van de Fransman Boris Vian (1920-'59, ingenieur, schilder, schrijver, jazzcriticus, trompettist, zanger, tekstschrijver, componist, opnameleider, hartpatiënt sinds zijn twaalfde) in brede kring werd geaccepteerd.

Tijdens Vians leven werden zijn veelsoortige activiteiten gewoonlijk in de schandaalsfeer getrokken. Zo werden er van zijn roman 'J'irai cracher sur vos tombes' (een commercieel 'keihard' produkt, dat Vian ter misleiding van de critici presenteerde als een vertaling door Boris Vian uit het Amerikaans van een zekere Vernon Sullivan) vanaf '47 500.00 exemplaren verkocht, maar zijn belangrijke toneelstuk 'Les bâtisseurs d'empire' werd pas in '60 voor het eerst opgevoerd, meer dan twee jaar nadat Vian het schreef.

Nog vier jaar later bereikte het stuk ook de Nederlandse podia: de toneelgroep Studio bracht 'De bouwers van het rijk' vorig seizoen met redelijk succes, de VARA waagde zich zelfs aan een TV-opvoering. Ernst van Altena wijdde dit voorjaar een aflevering van zijn TV-programma 'Randfiguren' aan Vian; de Vian-chansons (in Nederlandse vertaling) die Peter Blanker bij die gelegenheid vertolkte, kwamen later op een ep in de handel. Vians eigen lp, waarover meer, was al een tijd op de Nederlandse markt, maar de verkoop kwam pas het laatste halfjaar op gang.

Jazz journalist

De nieuwe belangstelling voor Vians werk strekte zich tot nu toe nauwelijks uit tot zijn jazzkritieken, die immers begraven zitten in oude jaargangen ('46 tot '58) van het Franse blad Jazz Hot (gunstige uitzondering: het jazznummer van 'bo - tijdschrift voor kunst e.d.' waaruit ik dankbaar enkele Vian-citaten overneem). Toch was Vian ook als jazz-journalist interessant genoeg om nu nog gelezen te worden. Hij was een van de felste tegenstanders van het ondeskundige purisme van Panassié c.s., waarover ik in een vorig artikel al eens schreef.

Bestreed André Hodeir de Franse Jazzpaus hoofdzakelijk met musicologische argumenten, Vian wist op minstens even intelligente manier de lachwekken-de kortzichtigheid van de oudestijlfanatici aan de kaak te stellen. In Jazz Hot nr. 103 ging hij bij voorbeeld in op een paar uitlatingen van Panassiés troetelkind, de zeer middelmatige Amerikaanse klarinetist Mezz Mezzrow:

'(Mezzrow antwoordde bij het horen van een blues van Parker op een blindfoldtest:)

"Ah ja, Parker was een groot bluesspeler. Trouwens, de vier eerste maten van deze plaat zijn gespeeld in een stemming die volledig die van de blues is. Heel goed is dat. Maar zo rond

de zesde maat begint hij conservatoriumakkoorden te spelen. En dat, ziet u, kan hij doen omdat hij muziek kent. Maar jazz en vooral blues moeten gespeeld kunnen worden door muzikanten die geen muziek kennen.'

(Antwoordde Vian:)

Autoriteit

Het blijkt, bij het licht der grote groene kaars van Maizereau, dat men in de muziek enkele zeer bijzondere akkoorden vindt, met name 'conservatoriumakkoorden'. Voor wie niet weet waarover het gaat, preciseer ik dat een 'conservatoriumakkoord' gemaakt wordt door een Kumagawaanse grondoutholler elf aandelen loodvijsel te laten verteren, plus vier scheuten Cointreau, een scheut barygulumulfide en zeven vierkantige scheuten pistoefline (op voorhand bij Rhône-Poulenc geoxydeerd). Men bombardeert drie weken met alfadeeltjes en schudt het ijs

Charlie Parker.

onmiddellijk uit. De 'conservatoriumakkoorden', op deze wijze voorbereid, smaken naar de 'Mesroostomiteit', die zelf naar die van Cambrai smaakt.'

Tegenover de neiging van Panassié om het publiek te beleren en vanuit een onaantastbare autoriteit voor te schrijven wat goede en wat slechte (of zelfs helemaal geen) jazz is, stelde Vian dat een jazzcriticus subjectief moet zijn, en dat het doel van de jazzkritiek is de lezer te bewegen tot luisteren, niet tot het klakkeloos overnemen van een mening:

'Dit is een revue de presse en een brievenrubriek. Maar geen leerstoel. Ik heb recht op mijn oordeel, en recht op het schrijven ervan - zoals u op het schrijven van brieven... Ik heb nooit de jazz willen "uitleggen" aan wie dan ook.'

Hoe heftig hij zich soms ook uitte en hoe koket hij vaak ook was, Vian behield altijd het vermogen zich zelf en zijn jazz-

kritische werk met een weldadige korrel zout te nemen (een eigenschap die men vele andere kunstcritici zou toewensen). In Jazz Hot nr. 134 konden de lezers bij voorbeeld kennis nemen van Vians persoonlijke grondwet, waaruit ik een paar artikelen zal citeren:

Art. 2 - Als ik een lezer hevig uitscheld, is dat natuurlijk om te lachen.

Art. 5 - Op de dag dat ik me kwaad zal maken, grijp ik de macht.

Art. 6 - Ik heb geen zin in de macht.

Art. 7 - Mensen die niet zoals ik denken, doen me een enorm plezier, want wat zou ik zonder hen in deze verloofde revue de presse moeten zetten...

Art. 8 - Ik kan helemaal niet boksen, maar ik ben zeer sterk met de pneumatische hamer.

Art. 9 - Miles Ahead is een geweldige plaat (mijn favoriet) en Gil Evans is niet zo jong meer.

Art. 13 - Lach, kinderen, lach het is helemaal niet tragisch! Over honderd jaar zal geen van ons er nog aan denken.

Vians chansons-lp (Philips B 77.922 L.) laat hem in een heel andere rol horen, maar wat Vian ook deed, het resultaat was altijd in de eerste plaats Vian, en dan pas chanson, jazzkritiek, gedicht of toneel. Zijn liedteksten bestrijken de meest uiteenlopende onderwerpen, van het dwaze verhaal met dodelijk ernstige moraal over de amateur-atoombombouwer (die niet verder kwam dan een actieradius van drie meter vijftig, maar zijn schepping toch nuttig wist te gebruiken) tot de verzuchting van de alcoholist ('Ik drink systematisch... om de vrienden van mijn vrouw te vergeeten... om te vergeten dat ik geen twintig meer ben... om mijn eigen smoel niet meer te zien...'), en van het welhaast plechtige 'Le déserteur' (een vocale oproep tot dienstweigering die tijdens de Algerijnse oorlog door de Franse regering werd verboden) tot de vriendelijke satire 'Je suis snob'. Waar het ook over gaat, Vian blijft steeds amusant en spits, zonder al te vaak te vervallen in gratuite kolder. Hoe commercieel zijn chansons soms ook mogen schijnen, ze hebben vrijwel allemaal een onmiskenbare strekking.

Satirische teksten

Vian had geen grote zangstem, maar wel een heel persoonlijke dictie, die geknipt was voor het soort pseudo-sophisticated, kolderieke of satirische teksten dat hij schreef. De arrangementen zijn vaak net als de teksten commercieel-met-een-dubbele-bodem; de lichtelijk geparodieerde sfeer van de music-hall blijkt het effect van Vians venijnige teksten alleen maar te versterken. Ten slotte wil ik nog vermelden dat op deze lp behalve Vian ook Philippe Clay (die Vians gedicht 'Juste le temps de vivre' voordraagt) en Magali Noel (met het heerlijk erotische lied 'Fais-moi mal Johnny') te horen zijn.

BERT VUIJSJE

De Israëlische dansgroep Karmon tijdens de voorstelling in Nederland. Dan: 'Het is te commercieel getint.'

Dans danstempo uit Israël

'Ik denk, misschien ben ik te minder modern, nog...' Zijn Nederlands mag dan niet vlekkeloos zijn, wat hij wil zeggen, brengt hij feilloos over.

'De interesse in Israëlische volksdansen en folklore is bijzonder groot in Nederland,' vertelt hij, 'in Israël hebben we eigenlijk pas sinds een jaar of twintig onze eigen dansfolklore. Natuurlijk — daarnaast zijn de specifieke dansen van de verschillende bevolkingsgroepen, de Druzen, de Arabieren en de Jemenieten bij voorbeeld, maar ook zij hebben allen hun eigen invloed gehad op de 'typische' Israëlische dans. En een Roemeen zal onze 'klassieke' dansen weer anders brengen dan een Jemeniet. De belangstelling van de Nederlanders — vooral van de niet-joden — voor mijn werk is bijzonder groot...'

Zo groot, dat hij voor de Nederlandse Volksdans Vereniging (NEVO) en andere instellingen al vele lessen door heel Nederland heeft gegeven: Vlissingen, Winschoten, Beverwijk, Zwolle en — natuurlijk — de grotere steden.

Hij — dat is Dan Heiman, geboren op 27 februari 1943 in Kfar Jididja (tussen Tel Aviv en Haifa) in Israël. In de jaren dertig waren zijn ouders uit Nederland naar het land verhuisd, dat tien jaar later Israël zou heten.

Dan — een echte Sabra (een zoon van het land) — groeide op in een moeilijke tijd, tegen de verdrukking in, zoals ook de plant waarnaar de Sabra's zijn ge-

noemd onder moeilijke omstandigheden groeit. Hij was vijf toen de vrijheidsoorlog werd uitgevochten, kwam bijna tien jaar later van de (achtjarige) lagere school en koos de 'pedagogische' kant van de middelbare school, die in Israël de keus laat tussen de *talen- en psychologie-kant*: hij wilde leraar worden.

Dansen had hem echter nooit losgelaten. Muziek en dans was een van de morele ruggesteunen van de Israëli's tijdens de oorlog van 1948. Dan was toen vijf en danste mee in zijn kleine dorp. In plaats van het volksdansen op te geven, combineerde hij het met zijn plan om onderwijzer te worden. Toen hij vijftien was, gaf hij zijn eerste lessen.

Na de middelbare school was zijn volgende — logische — stap naar de Dans-academie in Jeruzalem, een opleiding die zo grondig is, dat hij semi-universitair niveau heeft. Na twee jaar ging Dan, aangelokt door het grote aantal aanbiedingen, 'de praktijk' in.

Zijn werk bij de studentendansgroep van de Universiteit van Jeruzalem ligt achter hem, evenals zijn lessen aan het Seminarie voor buitenlandse jeugdleiders in die stad: hij kwam naar Nederland.

Naast zijn lessen voor de NEVO werkt hij onder meer nog voor de Dansgroep 'Terpsichore', die op speciale avonden haar naam verandert in Dansgroep 'Shalom' en Israëlische volksdansen uitvoert.

Naast zijn gastdocentschap op de Utrechtse 'Academie voor Expressie in

Woord en Gebaar' gaat hij ook studeren aan de Amsterdamse Toneelschool, waar hij zich in het bijzonder wil toeleggen op vakken als regie, make-up, kleding en belichting. Naast een eigen dans-tijdschrift heeft hij ook plannen voor een eigen dansgroep. Kortom: Dan Heiman bruist van vitaliteit. Alles wat met de dans te maken heeft, heeft zijn felle interesse.

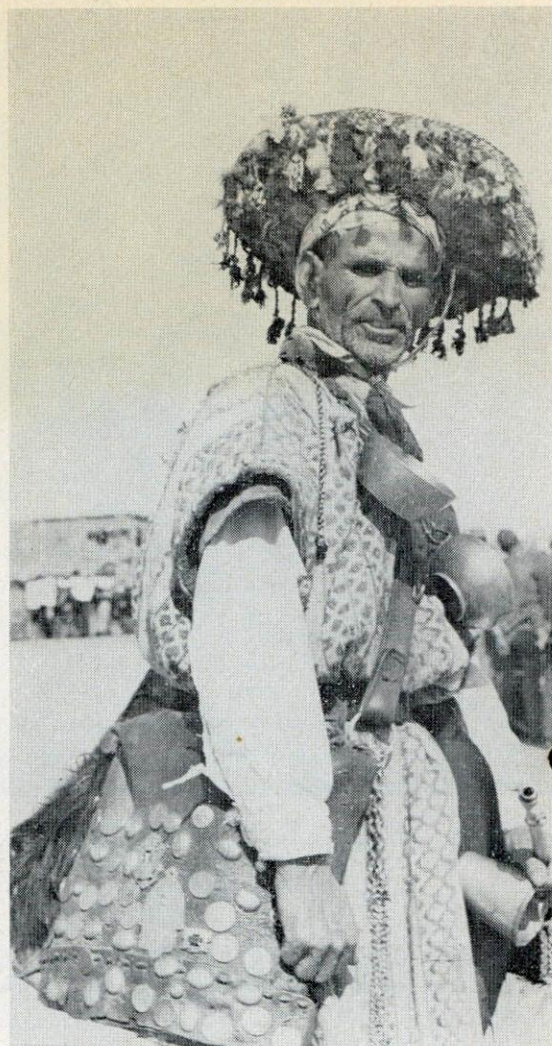
Evenals de échte Flamencodansers beklaagt hij zich over de toenemende 'modernisering' in de klassieke dansen: invloeden van twist en cha-cha-cha, die erin sluipen omdat het commercieel gunstige resultaten heeft. Hij noemt in dat verband de *Karmon Dancers*, die ook in Nederland optraden. Hij wil het anders aanpakken.

En aanpakken *doet* hij. Op het moment dat we dit schrijven, is hij er 'even' tussenuit getrokken om via Lyon naar Italië te reizen en daar voorstellingen en lessen te geven op een internationaal congres.

Gevraagd naar de specifieke moeilijkheden in Nederland, noemt hij als verschil met Israël als eerste de noodzaak om de mensen hier niet alleen de danspassen en het ritme, maar ook de *sfeer* bij te brengen.

En dán is het nog maar de vraag of ze Dans danstempo bij zullen kunnen houden, een tempo dat deze slankere uitgave van Georges ('West-Side Story') Chiakiris ook *buiten* zijn werk volhoudt.

HENK J. MEIER

MARRAKESJ

Aan de voet van het Atlas-gebergte in Marokko ligt de 'rode' stad Marrakesj. Op een van zijn reizen bezocht fotograaf Tom Weerheijm deze fascinerende stad.

Het vermaakcentrum Djemaa el Fua is voor vele toeristen de grote trekpleister. De beelden die Weerheijm in deze platen overbrengt, zetten ons in een andere wereld. Slangenbezweerders, dansers die op de maat van tromgeroffel wilde exotische dansen uitvoeren en artiesten trachten ieder in hun eigen 'stijl' de aandacht van het publiek te trekken. Het is een bont geheel daar op dat plein. En heeft u dorst? De waterverkopers, die het water in speciaal vervaardigde huiden gekoeld houden, staan er borg voor dat uw dorst snel is gelost.

